

Tomislav Topolovčan¹

Goran Lapat²

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

tomislav.topolovcan@ufzg.hr¹

goran.lapat@vus-ck.hr²

POSJEDOVANJE NOVIH MEDIJA KOD UČENIKA ROMA NA PODRUČJU MEĐIMURJA

Tomislav Topolovčan i Goran Lapat

Sažetak

Cilj istraživanja je bio istražiti učestalost posjedovanja mobilnog telefona, računala i Interneta kod učenika Roma na području Međimurja (N = 181). Promatrane varijable su: razred, spol, broj braće/sestara te posjedovanje mobilnog telefona, računala i Interneta. Pokazalo se da u svim promatranim obilježjima učenika postoje statistički značajne razlike u broju učenika koji posjeduju nove medije, tj. većina učenika ne posjeduje mobilni telefon, računalo i Internet.

Ključne riječi: Internet, mobilni telefon, računalo, učenici Romi.

Uvod

Živimo u svijetu u kojem je svaka informacija dostupna *bilo kad i bilo gdje*. Stoga odgoj i obrazovanje poprima nove dimenzije. Današnje informacijsko doba povezuje narode, kulture, znanja i poslovanje. Pismenost je pojam koji često povezujemo s nečijim stupnjem obrazovanja, a zapravo je dio neke kulture i tradicije, i ima svoje povijesne, političke i društvene osobitosti. Može li jaka moć medija obrazovati i povezati i narode koji su nepismeni? Kako izgleda svakodnevni život s nepoznatim jezikom i nepoznatim pismom, kako se snalaze u modernom medijskom okruženju i kako se njima služe pokušali smo saznati od učenika romske nacionalnosti. Nastojanja Hrvatske da se što više približi demokratskim zemljama Europe i

svijeta znači da između ostalog mora na demokratskim načelima urediti odnose između većinskog stanovništva i manjina. Jedna od tih manjina su Romi. Roma u Hrvatskoj ima daleko najviše u Međimurskoj županiji (2,44% od ukupnog stanovništva županije) i to je jedina županija gdje oni čine više od 1% stanovništva. Romi su etnička skupina ponajmanje integrirana u moderno hrvatsko društvo. Dva su osnovna razloga tome. Prvi se odnosi na iznimno jako iskazivanje predrasuda i stereotipa većinskog stanovništva. Posljedica toga je visoka socijalna distanca (Hrvatić 1996; Banovac i Boneta 2006), te problem socijalne i prostorne segregacije romske zajednice. Drugi razlog leži u činjenici da Romi vrlo teško mijenjaju svoj način života ostajući vjerni tradiciji koja ima vrlo značajnu ulogu u njihovom životu. Kako ističe Štambuk (2000), Romi su izabrali socijalnu distancu kao način komunikacije s neromskom okolinom čime su sačuvali svoju posebnost i odoljeli asimilacijskim procesima. Međutim, time istodobno otežavaju, odgađaju i usporavaju procese integracije u hrvatsko društvo. Mnogi istraživači romske problematike slažu se da je obrazovanje ponajbolji put integracije romske zajednice (Hrvatić 2000; Šućur 2000; Dragun, 2000). Kako ističe Štambuk (2000) „inzistiranje na izobrazbi i pomaci na tom planu dugoročan su, skup i težak put, ali uistinu jedini koji će u budućnosti dati rezultate, pa je u tom smislu i jedini racionalan“ (Štambuk 2000, str. 204).

Novi mediji, tj. mobilni telefon, računalo i Internet postali su neizostavna sredstva u suvremenom životu. Upravo ti novi mediji omogućuju bržu i lakšu komunikaciju, pristup informacijama te selekciju istih koje su neophodne za život pojedinca u današnjem društvu. Posjedovanje i sposobnost korištenja tim medijima omogućuje da pojedinci mogu ostvariti svoje potrebe i obveze, bilo to s gospodarskog, obrazovnog ili kulturnog aspekta. Budući su novi mediji postali neophodni segment suvremenog života, iz razloga što većina stanovništva posjeduje određene nove medije potrebno je da se ti mediji integriraju u nastavu u svrhu učenja i poučavanja kako živjeti s novim medijima. Zbog svojih mnogobrojnih funkcija koja ta sredstva/mediji posjeduju otvaraju se različite mogućnosti upotrebe istih u nastavi. Naročito što se učestalost posjedovanja te broj funkcija i mogućnosti koje mobilni telefon, računalo i Internet posjeduju svakodnevno povećava (Roberts 1999; Rideout i sur. 2010). Slični se podaci pokazuju i u Hrvatskoj, gdje većina stanovnika posjeduje određene nove medije, kako kod odraslih, tako i kod mladih (Ilišin 2001; Potočnik 2006, 2007). S druge strane, djeca, budući su rođena u takvom (multi)medijskom okruženju, dolaze u školu s već razvijenim vještinama i sposobnostima korištenja istih. Bilo koje didaktičko nekorištenje tih medija u nastavi znači nedovoljnu

pripremljenost učenika na život i razvoj s takvim medijima naročito iz razloga što su već pokrenuti projekti e-Europa i Strategija razvoja elektroničke uprave u Republici Hrvatskoj (svi podaci dostupni na www.e-hrvatska.hr) gdje je ključna digitalna kompetencija. Upravo iz ovog razloga pojedinci koji neće posjedovati nove medije i neće biti osposobljeni za njihovo optimalno korištenje, moguće je da će imati određenih problema u funkcioniranju u takvom novom medijskom i društvenom okruženju. Stoga je od ključne važnosti da se odgoj i obrazovanje za medije implementira u primarno obrazovanje.

Metoda

Cilj

Cilj istraživanja je bio utvrditi učestalost i razlike u posjedovanju novih medija kod učenika Roma i pojedinih njihovih obilježja na području Međimurja u Hrvatskoj.

Uzorak

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 181 učenika Roma (52,5% dječaka i 47,5% djevojčica) razredne (4. razred) i predmetne nastave (5. do 8. razreda) triju osnovnih škola na području Međimurja u Hrvatskoj.

Instrumenti istraživanja

Učenici su ispunjavali upitnik od dva dijela, odnosno šest čestica – tri čestice sociodemografskog obilježja učenika, te 3 čestice posjedovanja novih medija. Pod sociodemografskim obilježjima promatrani su spol, razred i broj braće/sestara. Sve su se čestice bilježile na nominalnim skalama. Čestica broja braće i sestara bila je otvorenog tipa gdje su ispitanici naznačili broj braće i sestara.

Posjedovanje novih medija (kod kuće) sastojao se od 3 čestice zatvorenog tipa - posjedovanje mobilnog telefona, računala i Interneta (pristup Internetu), a bilježilo se na pitanjima dihotomnog tipa (Da, Ne).

U analizi razlika posjedovanja novih medija između pojedinih obilježja učenika primijenjen hi-kvadrat test kontigencije (Mejovšek 2003; Petz 2004). Prilikom statističke analize posjedovanja novih medija, u kontigencijskim tablicama formata 2x2 (1 stupanj slobode) primjenjivan je Cramerov V test, dok se značajnost očitavala prema *continuity correction* (Pallant 2009).

Postupak

Učenici su ispunjavali upitnik metodom papir-olovka prilikom sata razrednog odjela tokom mjeseca studenog, 2010. godine. Prije ispunjavanja, bio je objašnjen cijeli upitnik. Istraživanje je provedeno u skladu s etičkim kodeksom istraživanja s djecom i maloljetnicima.

Rezultati i rasprava

Posjedovanje mobilnog telefona, računala i Interneta

U Tablici 1 prikazane su razlike između razreda u broju učenika koji posjeduju mobilni telefon, računalo i pristup Internetu. Pokazalo se da među razredima ne postoji statistički značajna razlika u broju učenika koji posjeduju mobilni telefon (hi-kvadrat = 6,074; $p > 0,05$), tj. da je u svim razredima podjednaka proporcija učenika koji posjeduju mobilni telefon (22,6% učenika četvrtog, 30,6% petog, 33,3% šestog, 42,4% i 52,6% osmog razreda posjeduje mobilni telefon). U posjedovanju računala s obzirom na razrede, pokazalo se da postoji statistički značajna razlika među razredima u broju učenika koji posjeduju računalo (hi-kvadrat = 10,427; $p < 0,05$), tako 22,6% učenika četvrtog, 32,3% petog, 22,2% šestog, 54,5% sedmog i 31,6% osmog razreda posjeduje računalo. Kod posjedovanja pristupa Internetu s obzirom na razrede, pokazalo se da ne postoji statistički značajna razlika u broju učenika koji posjeduju pristup Internetu (hi-kvadrat= 2,556; $p > 0,05$), tj. 9,7% učenika četvrtog, 19,4% petog, 11,1% šestog, 18,2% sedmog i 21,1% osmog razreda posjeduje pristup Internetu.

Razred	Mobilni telefon			Računalo			Internet			
	Da	Ne	Ukupno	Da	Ne	Ukupno	Da	Ne	Ukupno	
Četvrti	f	7	24	31	7	24	31	3	28	31
	%	22,6	69,4		22,6	77,4		9,7	90,3	
Peti	f	19	43	62	20	42	62	12	50	62

Šesti	%	30,6	69,4		32,3	67,7		19,4	80,6	
	f	12	24	36	8	28	36	4	32	36
Sedmi	%	33,3	66,7		22,2	77,8		11,1	88,9	
	f	14	19	33	18	15	33	6	27	33
Osmi	%	42,4	57,6		54,5	45,5		18,2	81,8	
	f	10	9	19	6	13	19	4	15	19
Ukupno	%	52,6	47,4		31,6	68,4		21,1	78,9	
	f	62	119	181	59	122	181	29	152	181
	%	34,3	65,7		32,6	67,4		16,0	84,0	
		p = 0,19			p = 0,03			p = 0,64		
		Hi-kvadrat = 6,074			Hi-kvadrat = 10,427			Hi-kvadrat = 2,556		
		St. Slobode = 4			St. slobode = 4			St. slobode = 4		

Tablica 1: Učestalost posjedovanja novih medija i značajnost razlika između razreda

Nadalje, broj dječaka koji posjeduju mobilni telefon statistički se značajno razlikuje (hi-kvadrat=17,819; $p < 0,05$) od broja djevojčica koje posjeduju mobilni telefon, u Tablici 2 je prikazano da 48,4% dječaka, te samo 18,6% djevojčica posjeduje mobilni telefon. Također se pokazala statistički značajna razlika u broju dječaka koji posjeduju računalo (hi-kvadrat = 6,507; $p < 0,05$) s obzirom na broj djevojčica koje posjeduju računalo, odnosno 41,1% dječaka te 23,3% djevojčica posjeduje računalo. Razlika u broju dječaka i djevojčica koji posjeduju pristup Internetu, pokazala se da nije statistički značajna (hi-kvadrat = 2,351; $p > 0,05$), drugim riječima, u približno jednakoj proporciji i dječaci i djevojčice posjeduju pristup Internetu. Pristup Internetu posjeduje 15,2% dječaka i 11,6% djevojčica.

Spol		Mobilni telefon			Računalo			Internet		
		Da	Ne	Ukupno	Da	Ne	Ukupno	Da	Ne	Ukupno
Dječaci	f	46	49	95	39	56	95	19	76	95
	%	48,4	51,6		41,1	58,9		15,2	79,8	
Djevojčice	f	16	70	86	20	66	86	10	76	86
	%	18,6	81,4		23,3	76,7		11,6	88,4	
Ukupno	f	62	119	181	59	122	181	29	152	181
	%	34,3	65,7		32,6	67,4		16,0	84,0	
		p = 0,00			p = 0,02			p = 0,18		
		Hi-kvadrat = 17,819			Hi-kvadrat = 6,507			Hi-kvadrat = 2,351		
		St. slobode = 1			St. slobode = 1			St. slobode = 1		

Tablica 2: Učestalost posjedovanja novih medija i značajnost razlika između spolova

U Tablici 3 prikazano je da većina učenika ne posjeduje mobilni telefon, odnosno da svega 47,4% učenika s do troje braće/sestara, 30,6% učenika s 4 do 6, te 31,0% učenika s 7 do 9 braće/sestara posjeduje mobilni telefon. Razlika među tim proporcijama u posjedovanju mobilnog telefona između razreda nije od statističke značajnosti (hi-kvadrat = 3,676; $p > 0,05$). Također, iako većina učenika ne posjeduje računalo, odnosno 50,0% učenika s do troje braće/sestara, 28,2% učenika s 4 do 6 braće/sestara i 27,6% učenika s 7 do 9 braće/sestara posjeduje računalo, pokazalo se da je broj učenika koji posjeduju računalo statistički značajan s obzirom na broj braće/sestara (hi-kvadrat = 6,637; $p < 0,05$). Slično kao i kod posjedovanja računala, većina učenika ne posjeduje pristup Internetu, odnosno 26,3% učenika s do troje braće/sestara, 16,5% učenika s 4 do 6 braće/sestara i 8,6% učenika s 7 do 9 braće i sestara posjeduje pristup Internetu, ali razlika u broju učenika koji posjeduju računalo s obzirom na broj braće/sestara nije statistički značajan (hi-kvadrat = 5,367; $p > 0,05$).

	Broj braće/sestara	Mobilni telefon			Računalo			Internet		
		Da	Ne	Ukupno	Da	Ne	Ukupno	Da	Ne	Ukupno
1 - 3	f	18	20	38	19	19	38	10	28	38
	%	47,4	52,6		50,0	50,0		26,3	73,7	
4 - 6	f	26	59	85	24	61	85	14	71	85
	%	30,6	69,4		28,2	71,8		16,5	83,5	
7 - 9	f	18	40	58	16	42	58	5	53	58
	%	31,0	69,0		27,6	72,4		8,6	91,4	
Ukupno	f	62	119	181	59	122	181	29	152	181
	%	34,3	65,7		32,6	67,4		16,7	83,3	
		p = 0,16			p = 0,04			p = 0,07		
		Hi-kvadrat = 3,676			Hi-kvadrat = 6,637			Hi-kvadrat = 5,367		
		St. slobode = 2			St. slobode = 2			St. slobode = 2		

Tablica 3: Učestalost posjedovanja novih medija i značajnost razlika između učenika s obzirom na broj braće/sestara

Rezultati ukazuju da većina ispitanika na razini cijelog uzorka ne posjeduje mobilni telefon, računalo i pristup Internetu. Postoje određena odstupanja u nekim obilježjima učenika u odnosu na cijeli uzorak. Tako se pokazalo da stariji učenici (sedmi i osmi razredi) u većoj mjeri posjeduju mobilni telefon i računalo (ali ne i pristup Internetu), iako se pokazalo da je već prije

desetak godina znatno veći broj učenika (većinskog stanovništva) razredne nastave posjedovao računalo (Matijević 2004). Valja naglasiti da se i u drugim studijama, rađenim prije desetak godina, pokazalo da većina osoba u Hrvatskoj i nekim županijama posjeduje mobilni telefon i računalo (Potočnik 2006, 2007). S druge strane, pokazala se statistički značajna razlika u broju učenika koji posjeduju računalo s obzirom na razrede (dok se s aspekta posjedovanja mobilnog telefona i pristupa Internetu nije pokazala značajnost). Također, pokazalo se da znatno manji broj djevojčica u odnosu na dječake posjeduje mobilni telefon i računalo, dok se u posjedovanju pristupa Internetu značajno ne razlikuju. Nadalje, pokazalo se da učenici koji imaju manje braće/sestara u većoj mjeri posjeduju računalo u odnosu na učenike koji imaju više braće/sestara, dok se kod učenika do troje braće/sestara pokazalo da se značajno ne razlikuju od učenika s 4 do 6 i učenika sa 7 do 9 braće/sestara u posjedovanju mobilnog telefona i pristupa Internetu. Svakako valja naglasiti da broj učenika koji posjeduju mobilni telefon i računalo ne prelazi 50%. Takvi podaci se mogu objasniti time što roditelji s manje djece financijski mogu priuštiti kupnju novih medija za razliku od roditelja s više djece. Svi podaci ukazuju na veću učestalost neposjedovanja novih medija, a to se može objasniti niskim socioekonomskim standardom obitelji iz kojih učenici dolaze, te specifičnošću kulture i tradicije navedene manjine te razinom informiranosti i obrazovanja.

Zaključak

Facebook, Twitter, LinkedIn, Skype, MySpace, e-mail, chat, blog, portal, forum, Google, SMS, MMS... pojmovi su koji nam govore da živimo u svijetu promjena. Tako i odgoj i obrazovanje poprima nova značenja. Zadatak škole je da te medije i njihove mogućnosti iskoristi u pozitivne svrhe. Rezultati ovog istraživanja nam ukazuju da većina učenika Roma (66%) ne posjeduje mobitel. Što se računala tiče, samo 33% učenika posjeduje računalo, a 16% ih ima omogućen pristup Internetu. Ekonomski status je glavna prepreka jer svi su ti uređaji skupi prilikom kupovanja, a usluge koje nam pružaju također zahtijevaju dodatne mjesečne izdatke, ne računajući dodatne izdatke (nadogradnja, servisi...). Budući da novi mediji omogućuju bržu i lakšu komunikaciju, te pristup informacijama, učenicima bi trebalo omogućiti rad na takvom nastavnom sadržaju, te pomoću takvih sredstava (novih medija) u određenim nastavnim situacijama i strategijama koje potiču razvoj potrebnih kompetencija. Također, bilo bi od velikog

značaja osigurati Internet vezu u romskom naselju ili u Obiteljskom centru. Posjedovanje i sposobnost korištenja tim medijima olakšalo bi svakodnevni život, te omogućilo da pojedinci mogu ostvariti svoje potrebe i obveze, bilo s gospodarskog, obrazovnog, kulturnog ili ekonomskog aspekta. Dakle, nekorištenje tih medija kod učenika znači nedovoljnu pripremljenost za život, a time i nekonkurentnost na tržištu rada što je od velike važnosti za integraciju Roma u društvo.

Literatura

- Banovac, B. i Boneta, Ž. (2006). Etnička distanca i socijalna (dez)integracija lokalnih zajednica. *Revija za sociologiju*, 37, br. 1-2, str. 21-46.
- Dragun, M. (2000). Podrijetlo, mitologija i vjerovanja Roma. *Društvena istraživanja*, br. 46-47, str. 317-333.
- Hrvatić, N. (1996). Romi u interkulturalnom okruženju. *Društvena istraživanja*, Zagreb, br. 25-26, str. 913-933.
- Hrvatić, N. (2000). Odgoj i izobrazba Roma u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, br. 46-47, str. 267-290.
- Ilišin, V., Marinović Bobinac, A. i Radin F. (ur.), (2001). Korištenje masovnih medija. U: *Djeca i mediji*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, str. 119-146.
- Matijević, M. (2004). Udžbenik u novom medijskom okruženju. U: Halačev, S. (ur.). *Udžbenik i virtualno okruženje*. Zagreb: Školska knjiga, str. 73-82.
- Mejovšek, M. (2003). Uvod u metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Novak Milić, J. (2007). Hrvatski i romski u prvim godinama školovanja. U: Cvikić, L. (ur.). *Drugi jezik hrvatski*. Zagreb: Profil, str. 92-97.
- Pallant, J. (2009). *SPSS: priručnik za preživljavanje*. Novi Sad: Mikro knjiga.
- Petz, B. (2004). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- Potočnik, D. (2006). Posjedovanje i korištenje informatičke i komunikacijske tehnologije. U: Ilišin, V. (ur.). Mladi između želja i mogućnosti: položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, str. 141-164.
- Potočnik, D. (2007). Mladi i nove tehnologije. U: Ilišin, V. i Radin, F. (ur.). Mladi i nove tehnologije. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, str. 105-136.
- Rideout, V. J., Foehr, U. G. and Roberts, D. F. (2010). Generation M²: Media in the Lives from 8- to 18-Years-Olds. Menlo Park, CA: KFF.
- Roberts, D. et al. (1999). Kids & media @ new millennium. <http://www.kff.org/entmedia/upload/Kids-Media-The-New-Millennium-Report.pdf> (20.12.2010.).
- Štambuk, M. (2000). Romi u društvenom prostoru Hrvatske. Društvena istraživanja, br. 46-47, str. 197-210)
- Šućur, Z. (2000). Romi kao marginalna skupina. Društvena istraživanja, br. 46-47, str. 211-227)
- Strategija razvoja elektroničke uprave u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2009. do 2012. godine. Vlada Republike Hrvatske. www.e-hrvatska.hr (23.12.2010.).

POSSESSION OF NEW MEDIA BY ROMA PUPILS IN MEDJIMURJE COUNTY

Tomislav Topolovčan and Goran Lapat

Summary

The aim of this research was to investigate the frequency of possession of mobile phones, computers and the Internet by Roma pupils in Medjimurje County (N = 181). Observed variables are the following: class, gender, number of siblings and possession of mobile phones, computers and the Internet. There are statistically significant differences between classes, gender and number of siblings concerning the possession of mobile phones, computer and Internet. Data analysis showed that most students do not possess a mobile phone, computer and Internet.

Keywords: computer, Internet, mobile phone, Roma pupils.